

CAY

- Bitkisi

Nejat URAL
Genel Müdür Yrd.

Bir bitkinin, yabancı olarak ilk yeti tirildiği yer onun anavatanıdır. Çay bitkisinin anavatanı ile ilgili çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Kimilerine göre Çin, kimilerine göre Hindistan'dır.

Milattan 2700 yıl önce çay bitkisi Çin'de yeti tirilmiştir. Çin'de önceleri ilaç olarak kullanılan çayın, sanayiinin ilk kez burada geli tirilmesi ve buradan dünyaya yayılması anavatanının Çin olması fikrini kuvvetlendirmiştir.

Asıl mesele, çayın Çin ve Hindistan'dan dünyanın diğer bölgelerine kültür bitkisi olarak yayılma ve yetile mesidir.

Çay bitkisinin botanikçiler tarafından kabul edilen bilimsel adı CAMELLA SINENSIS (L) O.KUNTZE'dir.

Çay bitkisi, yaprağını dökmeyen, her dem yeşil kalan, uzun ömürlü bir bitki olup, doğaya yaygın ve daha fazla ya adığı bilinmektedir. Çiçeği, beyaz-sarı renkli ve güzel kokuludur. Erkek ve dişi organları bir arada bulunduğundan yabancı döllenne yapar. Bu nedenle geni miktarda bir melezleme olmaktadır, ve değişik tipler oluşmaktadır.

Çay subtropikal ve tropikal bölge bitkisidir. Dünyada yaygın, sahası Kuzey Yarımkürede 41-43 enlem, Güney Yarımkürede 27-30 enlem, derecesine kadar geni bir kuşağı kapsar. Çay bitkisi bol yağlı ve düzenli bir sıcaklık ister. Yıllık ortalama ısı 15-18 °C, ya da 2000 mm.'nin üzerinde ve nisbi rutubetin %75-80 °C arasında düzenli dağınılık göstermelidir. Soğuktan ve dondan -7-10 °C de iki üç gün devam ederse çay bitkisi çeşidine göre zarar görür.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çayın yeti mesine elverişli şartların meydana gelmesinde, bölgeyi kuşatan ve yüksekliği 3000-3900 metreyi geçen Kaçkar ve Kafkas sıradagiann etkisi büyüktür. Kaçkar dağlarının kışın karlardan gelen kuru ve soğuk rüzgarlara siper olması ve denizlerden gelen nemli rüzgarları tutarak yağmura dönüştürmesi neden olmaktadır. Çayın yeti mesi için uygun bir ortam sağlanmış olmaktadır. Bugün dünyada morfolojik ayrımlıklar gösteren üç çay çeşidi vardır. Bunları; Çin çayı, Assam çayı ve Kamboçya (Kamboçya) çayıdır.

Çin Çayı: Dört metre kadar boylanabilen çok gövdeli bir ağaçtır. Soğuga, hastalıklara ve kuruga karşı dayanıklı deniz seviyesinden takriben 1.200 metre yükseklikte yeti ebilen bir çay çeşididir. Yaprakları, (3,8-4,3) cm. uzunlukta, (1-2) cm. genişliğinde ince dişi, kısa saplıdır. Ülkemizde yeti tirilen çaylarımızın kökeni Çin çayıdır.

(SSCB) MAHARADZE'de çay Seleksiyon bahçesinde Kolkhida türü çayı tetkik ederken.

Assam Çayı: 18-19 metre kadar boylanabilen bir bitkidir. Hindistan'a ait 2000-3500 metrede yeti ebilen yüksek bölge çayıdır. Yaprakları Çin çayına göre çok daha büyük ve seyrekler. (15-20) cm. uzunlukta, (4,5-7) cm. genişliğinde, damar araları kabarıklık ve dişi lidir. Soğuga, hastalıklara ve kuraklığa karşı dayanıksızdır. Assam çeşidi çaylar Tropikal bölge bitkisi olup bölge ve genetik karakterleri itibarı ile daha fazla verimli, kaliteli ve aromalıdır. Çay bitkisi doğada büyümeye bıraktığı zaman bir ağaç görünümünü alır. Varyete ve tipler arasında büyük farklılıklar görülebilir.

Kamboçya Çayı: Takriben 5 metre yükseklikte tek gövdelidir. Yaprakları sert, parlak, pürüzsüz, ince dişi, dik durulu (V) eklindedir. Çin çayı ile Assam çayı arasında genetik olarak ortak karakter taşıır. Çin, Assam melezi olarak bilinmektedir.

Ülkemiz çay sahaları Çin-Assam melezi (hibridi) olup ilk tesis yıllarından günümüze kadar devamlı açılımlar sonucu binlerce değişik çay tipi oluşmuştur. Bu çay tipleri içinde çok kaliteli ve verimli çay çeşitleri de vardır.

Enstitümüz tarafından yürütülen klonal seleksiyon projesi ile imdiye kadar seleksiyonu tamamlanmış yedi adet klon bulunmuştur. Bu klonlar çoğaltılmaya başlanmış olup, üreticilere dağıtılacaktır.

Tabii melezlenme sonucu meydana gelen bu değişik tiplerden bir kısmı genetik özellikleri yönünden Assam çeşitlerine benzemektedir. Bunlar ayrıca bölgemizin iklim ve toprak şartlarına da uyum gösteren kaliteli ve verimli tiplerdir. Seleksiyon çalışmaları ile bulunmuş bu çeşitlerle tesis edilecek çay bahçeleri ile hem verim hem de kalitede büyük artımlar olacaktır.

Bu proje ile ülkemiz çay plantasyonlarında mevcut üstün nitelikli (verimli, kaliteli, erkenci, bölgeye adapte olmuş, hastalıklara mukavim) tipleri vegetatif olarak çoğaltarak sureti ile çaylıklarımız bu yeni tiplerle yenilenecektir. Böylece çayda verim ve kaliteyi arttırmak mümkün olacaktır.